

Таким чином, сучасна система соціального захисту в Німеччині, її основні складові та специфіка мають історично зумовлене підґрунття, в основі якого лежить комплекс соціальних реформ, що проводилися в країні з останніх десятиліть XIX ст. Для створення реформ у цій країні був використаний іноземний досвід, зокрема США. Соціальна політика, система соціального захисту та особливості соціально-педагогічної підтримки безробітної молоді в період від кінця XIX ст. до сьогодні, за винятком нацистської диктатури 1933–1945 рр., розвивалися та відповідно відбувалися зміни, що й створило Німеччину як одну з найбільш соціально розвинених країн сучасного світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванова О. Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти: курс лекцій / О. Л. Іванова. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 107 с.
2. Семигіна Т. Соціальна політика у глобальному вимірі / Т. Семигіна. – К.: Вид-во «Пульсари», 2003. – 252 с.
3. Лоренц У. Социальная работа в изменяющейся Европе / У. Лоренц. – К.: Ассоциация психиатров Украины, 1997. – 211 с.
4. Юрій С. І. Соціальне страхування: підручник / С. І. Юрій, М. П. Шаварина, Н. В. Шаманська. – К.: Кондор. – 2004. – 464 с.
5. Бобилева С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року / за ред. Н. Є. Бойцун / С. Й. Бобилева. – Донецьк: РВВ ДНУ, 2003. – 528 с.
6. Черкашина Н. К. Економічна історія: навч. посібник / Н. К. Черкашина. – К.: ЦУЛ, 2002. – 193 с.
7. Чайковський М. Є. Розвиток соціальної роботи Німеччини кінця XIX ст. – XX ст. та сьогодні / Чайковський М. Є., Данченко О. М. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. Зб. наук. праць. Вип. 22 / Редкол.: М. І. Сметанський (голова) та ін. – Вінниця: ПП «Едель-вейс і К», 2008. – 368с.
8. Удовиченко Н. К. Підготовка професійних консультантів служби зайнятості у вищих навчальних закладах Німеччини: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Удовиченко Н. К. – Ніжин, 2008. – 300 с.
9. Васильченко А. В. Арийский миф III Рейха / А. В. Васильченко. – М.: Яуза-Пресс, 2008. – 512с.

УДК 376.54

П. О. ТАДЕЄВ

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ ТА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ АМЕРИКАНСЬКОЇ ДОСЛІДНИЦІ ЛЕТИ ГОЛІНГВОРТ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ ОБДАРОВАНИХ ШКОЛЯРІВ

Висвітлено педагогічні погляди і практичну діяльність однієї із засновниць у США галузі освіти обдарованих школярів Лети Голінгворт. Основну увагу акцентовано на її теоретичних концепціях обдарованості і практичних досягненнях у цій галузі. Відзначено важливий внесок Л. Голінгворт у вивчення психологічних якостей школярів з IQ, вищим за 180, та її організаторський талант при навчанні обдарованих школярів у загальноосвітніх школах Нью-Йорка.

Ключові слова: Лета Голінгворт, обдарованість, школа Спейер, жіноча обдарованість.

П. О. ТАДЕЄВ

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВЗГЛЯДЫ И ПРАКТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ АМЕРИКАНСКОЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬНИЦЫ ЛЕТЫ ГОЛИНГВОРТ В ОБЛАСТИ ОБРАЗОВАНИЯ ОДАРОВАННЫХ ШКОЛЬНИКОВ

Рассматриваются педагогические взгляды и практическая деятельность Леты Голингворт – одной из основательниц системы образования одаренных школьников в США. Основное внимание акцентируется на ее теоретических концепциях и практических достижениях в этой области. Подчеркивается особый вклад Л. Голингворт в изучение психологических свойств школьников с IQ выше

180, а также её организаторский талант в обучении одаренных учеников в общеобразовательных школах Нью-Йорка.

Ключевые слова: Лета Голлингворт, одаренность, школа Спейер, женская одаренность.

P. O. TADEJEV

PEDAGOGICAL VIEWPOINTS AND PRACTICAL ACTIVITY OF AMERICAN RESEARCHER LETA HOLLINGWORTH IN THE SPHERE OF TEACHING GIFTED SCHOOLCHILDREN

The article deals with the analysis of educational views, ideas and practical activity of Leta Hollingworth, the founder of gifted children education in the USA. Special attention is paid to her theoretical conceptions and practical achievement in this field. The author defines Leta Hollingworth's important contribution into studies of schoolchildren psychological qualities with IQ higher than 180 and her organizational abilities in gifted children education practice in some secondary schools of New-York.

Keywords: Leta Hollingworth, giftedness, Speyer School, female giftedness.

У США формальні зусилля в організації освіти школярів з високими академічними здібностями шляхом впровадження спеціальних програм розпочались у середині XIX ст. Початок XX ст. визначається дослідниками як період операціоналізації обдарованості за допомогою тестів на виявлення інтелекту, спеціально розроблених Альфредом Біне та адаптованих Льюїсом Терманом.

Краще зрозуміти процес становлення галузі обдарованості у США дає змогу той факт, що освіта обдарованих виникла в період американського прогресивістського руху, використовуючи прагматичний погляд, згідно з яким школа має бути спрямована на розвиток творчих здібностей, самовираження, критичного мислення та індивідуальності учнів.

Започаткування сфери освіти обдарованих тісно переплітається з досягненнями педагогічної психології. Психологи Сімон Біне, Льюїс Терман і Джеймз МакКін Кател застосовували наукові методи для чисельного вираження інтелекту.

Пізніше дослідників зацікавила не лише ідентифікація, а й інші питання, які почали виникати у процесі навчання обдарованих дітей. Потрібно було з'ясувати, якою має бути навчальна програма, з якими емоційними проблемами стикаються здібні учні. Ці та інші аналогічні питання віднесемо до проблем другої хвилі в галузі освіти обдарованих.

Над вирішенням другої хвилі завдань у галузі освіти обдарованих американських школярів на початку XX ст. працювали вчені Лета Голінгворт, Гай Віпл, Лулу Смедман та ін.

Внеску С. Біне і Л. Термана присвячено велику кількість публікацій вітчизняних та зарубіжних дослідників, тоді як багатогранна праця інших вищезгаданих учених у галузі навчання обдарованих школярів практично не відображена в публікаціях зарубіжних та вітчизняних науковців.

Аналіз діяльності основоположників галузі обдарованості у США важливий також з тієї причини, що сучасна американська педагогіка й психологія досягли у цьому напрямку особливих успіхів. Тому необхідно висвітлити історичну перспективу, аби сьгоднішні успіхи американської нації в галузі навчання обдарованих були відповідно оцінені і в Україні.

Вивчення науково-педагогічного доробку засновників галузі обдарованості дає змогу також оцінити, як здобутки окремих дослідників вплинули на розвиток галузі загалом, чи відбувалося в історичному розвитку галузі повернення до ідей, започаткованих у період формування галузі обдарованих.

Акцент у нашій статті на діяльності Л. Голінгворт не випадковий, адже вона, на нашу думку, належить до вчених, які зробили значний вплив на розвиток освіти обдарованих, але сьогодні є незаслужено забутими у науково-педагогічних колах.

Вивчення педагогічної діяльності Л. Голінгворт, як і інших яскравих представників галузі навчання обдарованих школярів, допоможе збагнути якісні зміни в концепціях обдарованості, що відбулися упродовж останнього століття. Це також дасть змогу проаналізувати

перетворення за цей період і з'ясувати, як вони вплинули на теперішню ситуацію в галузі обдарованості. Оскільки Л. Терман відомий як «батько навчання обдарованих», Л. Голінгворт по праву можна вважати «матір'ю виховання в галузі обдарованих».

У вітчизняній психолого-педагогічній науці вивченню персоналії у галузі навчання обдарованих американських школярів фактично не приділяється увага. В російській історії педагогіки на цю тему захистила дисертацію Ю. Кузнецова [1]. Вивчаючи лонгitudні дослідження у США на початку XX ст., вона охарактеризувала дві книги Л. Голінгворт: перша книга «Обдаровані діти: їхня природа і виховання» у 1926 р. [7], а друга – в 1942 р., уже після смерті авторки, і називалася «Діти з IQ за шкалою Стенфорда-Біне вище 180: походження та розвиток» [6].

Першою фундаментальною працею, в якій відображено життєвий і творчий шлях Л. Голінгворт, є ілюстрована біографія, написана її чоловіком Гаррі Голінгвортом [2]. Три видання цієї книги свідчать про її популярність в освітніх та наукових колах. Структурно книга 1990 р. видання складається із передмови упорядників і 26 розділів. У перших 14 розділах розповідається про предків Л. Голінгворт та її юнацькі роки, навчання у школі та коледжі, а також роботу в клінічній психологічній лабораторії та написання докторської дисертації. Особливий акцент зроблено на поетичних здібностях Л. Голінгворт. У 15–22 розділах описуються науковий доробок і практична робота дослідниці в галузі навчання обдарованих школярів.

Останні чотири розділи книги присвячено особистому життю Л. Голінгворт – від захисту дисертації до опису її особистих інтересів та приватного життя.

Інтерес до наукового і практичного доробку Л. Голінгворт зріс в американських авторів у 90-х роках XX ст. Якщо звернутися до найбільшої у світі віртуальної бібліотеки педагогічної літератури (World's largest digital library of education literature ERIC) [17], то пошук за ключовими словами «Leta Hollingworth» за всіма галузями становить 40 джерел, а ці ж слова у назвах праць ведуть до 23 наукових доробок. Переважна більшість із них (20 статей) написані у 90-і роки XX ст. Аналогічний пошук за ключовими словами «Lewis Terman» складав відповідно 39 і 4 джерела.

На початку XXI ст. з'явилася низка статей, присвячених Л. Голінгворт. Так, у праці Дж. Дідз «Жінки в історії – Лета Голінгворт: педагог та ініціатор освіти обдарованих» [3] проаналізовано педагогічну діяльність Л. Голінгворт як видатної дослідниці в галузі освіти обдарованих, феміністки, відомого фахівця з педагогічної психології, що присвятила себе також вивченню жіночої психіки у процесі професійної діяльності. У статтях Е. Клейн [4; 5] висвітлено дитячі роки вченої, її роботу в школі № 165 Нью-Йорка та школі Спейера, охарактеризовано наукові дослідження в галузі навчання обдарованих школярів.

Мета статті – проаналізувати наукові погляди та практичну діяльність у галузі навчання обдарованих школярів американської дослідниці Л. Голінгворт у контексті її світоглядних орієнтирів.

Лета Стеттер Голінгворт була ключовою фігурою у запровадженні освіти для обдарованих школярів. Вона – один з перших психологів, хто вивчав унікальні сторони і потреби обдарованих дітей, а також палка прихильниця розробки особливих навчальних планів для навчання таких дітей. Л. Голінгворт спростувала багато наукових припущень щодо неповноцінності жінок, зруйнувала багато суспільних кордонів, що обмежували жінок на початку XX ст. Її пам'ятають за великий внесок до різних галузей, зокрем, освіти для обдарованих, підліткової психології, освітньої психології, клінічної психології та психології жінок.

Л. Голінгворт народилася 25 травня 1886 р. в штаті Небраска. Її мати померла при народженні дитини, коли Лети було 3 роки, і дівчина разом зі своїми сестрами виховувалася батьками матері до 13-річного віку. Її батько одружився вдруге і пізніше відновив опіку над дітьми, хоча між Летою і мачухою виникали значні суперечки. Лета була не за роками розвиненою дитиною, її вірш опублікували в місцевій газеті у 14 років, а маючи 15 років вона вступила в коледж Університету Небраски. Лета проявила себе як зразковий студент, закінчивши навчання з відзнакою у 1906 р. У цей час дівчина заручилася зі своїм майбутнім чоловіком Г. Голінгвортом. Після випуску Лета працювала помічником директора школи і вчителькою у Небрасці, а Гаррі переїхав у Нью-Йорк, аби вступити до аспірантури

Колумбійського університету. Через два роки чоловік дістав посаду в коледжі Баранрд, яка давала фінансову можливість їм одружитися у 1908 р.

Л. Голінгворт не могла працювати у Нью-Йорку, оскільки за законом одруженим жінкам не дозволялося вчителювати. Лета була приголомшена. Це був її перший досвід гендерної упередженості. Г. Голінгворт так описав стан дружини у ці перші роки після шлюбу: «Було декілька випадків, коли Лета безпричинно починала плакати. У такі дні вона не могла назвати мені причину. Пізніше пояснила, що це було через те, що їй було нестерпно усвідомлювати себе як сильну і кмітливую жінку, розумну та з гарною освітою, і водночас не мати змоги зробити свій внесок у матеріальну складову нашого благополуччя...; на ці п'ять років вона була приречена до хатньої роботи, яку жінка може робити і без тієї підготовки, яку мала Лета. Тоді було незрозуміло, як скоро, і чи взагалі коли-небудь настане її пора ступити на дорогу слави» [5, с. 97–103].

Без сумніву, Л. Голінгворт страждала від депресії. Вона відчувала себе ні на що не здатною, плакала і часто була сумною. Лета згадувала про цей період свого життя словами: «самотнє поїдання свинячих відбивних удома» [2, с. 73].

Становище Лети поліпшилося у 1911 р., коли компанія «Кока-Кола» найняла Гаррі, тоді доктора психології, для проведення дослідження про вплив кофеїну [2, с. 97–100]. Він одразу найняв Лету науковим помічником, тож почалася її наукова кар'єра. Гроші, які вона отримала від «Кока-Коли», дали змогу відвідувати аспірантуру Колумбійського університету та педагогічного коледжу. Незабаром, після здобуття ступеня магістра в 1913 р., Л. Голінгворт запропонували тимчасову посаду на частину ставки психолога в інформаційному центрі психічних вад клініки аспірантського госпіталю, де вона проводила психологічні тести Біне [2, с. 101–104]. У 1914 р. влада міста Нью-Йорк постановила, що всі психологічні екзаменатори відтепер будуть складати іспит із соціальних питань. Л. Голінгворт склала цей тест найкраще. Вона була призначена першим психологом у соціальній службі Нью-Йорка в 1915 р. і переведена до психіатричної служби в лікарні Бельвю. Досвід Лети у цих закладах був неоціненним. Вона навчилася бути психологом і познайомилася з досвідченими психологами, котрі стали її наставниками. Крім цього, історії хвороб, які містилися у базі даних цих установ, створили базу для її психологічних досліджень статевих відмінностей.

Під час навчання в аспірантурі Л. Голінгворт зарекомендувала себе як прибічник руху за виборче право жінок шляхом заперечення таких поширених припущень, як вроджена неповноцінність жінок, що були типовими на початку ХХ ст. і використовувалися для виправдання вилучення жінок з багатьох суспільних ролей. Одним із таких припущень була гіпотеза мінливості, відповідно до якої вважали, що чоловікам властиві ширші фізичні й розумові можливості, ніж жінкам. Л. Голінгворт спростувала цю теорію шляхом збору даних щодо ваги і росту 1000 новонароджених дівчаток і 1000 хлопчиків. Її аналіз показав, що насправді дівчатка були більш мінливі, ніж хлопчики, і тому, використовуючи логіку гіпотези мінливості, це свідчило про те, що саме дівчатка були вроджено вищими. Дослідження і публікації Л. Голінгворт під час її навчання в аспірантурі (1911–1916 рр.) зосереджені майже винятково на психології і соціології жінок. Своєю докторською дисертацією вона довела помилковість загальноприйнятого положення того часу про те, що жінки періодично обмежені фізичними, когнітивними та емоційними труднощами, спричиненими їхніми фізіологічними особливостями. У 1916 р. Л. Голінгворт стала однією із 80 жінок у США, які здобули докторський ступінь. Водночас вона брала активну участь в обговоренні виборчого права і феміністському русі. Належала, зокрема, до організаторів Феміністського альянсу, заснованого у 1914 р., основним завданням якого була боротьба за рівноправність жінок при вступі до навчальних закладів [5, с. 97–103].

Л. Голінгворт спочатку викладала курси у галузі, яка тепер називається спеціальною освітою, а також педагогічну психологію. Її пристрасть до обдарованих дітей можна проілюструвати на прикладі одного випадку, що трапився в 1916 р.: «Я викладала курс з психології розумово відсталих дітей. Мені здавалося, що моїй групі слід заради контрасту поспостерігати за якимсь блискучим учнем під час тестування. Я запитала, чи хтось із присутніх учителів може запропонувати дуже розумного учня для демонстрації. Е. представили на наступному занятті. Необхідно було два повні заняття для проведення цього тесту за шкалою тесту Стенфорда-Біне, який був нещодавно опублікований. Е. вичерпав усю шкалу, яка

так і не виміряла повністю його здібностей, досягнувши коефіцієнт розумового розвитку (КРР) щонайменше 187. Йому на той час було 8 років і 4 місяці..., я помітила чітку та бездоганну роботу його розуму на фоні роботи повільного і недолугого розуму інших. Це було незабутнє спостереження» [6, с. XI–XII].

Усвідомлюючи недостатність досліджень обдарованих дітей, вона починає пошук таких високоінтелектуальних дітей для навчання, що тривав два десятиліття. Л. Голінгворт упродовж наукової і педагогічної діяльності знайшла тільки 12 таких школярів. Психологія і виховання обдарованих дітей стали її професією і покликанням. У весняний семестр 1918–1919 навчального року Л. Голінгворт започаткувала нову сферу освіти для обдарованих, запропонувавши педагогічному коледжу Колумбійського університету курс «Освіта 254», що стосувався освіти різних типів обдарованих школярів [5, с. 97–103].

На початку ХХ ст. Л. Голінгворт дійшла висновку, що найважливішими питаннями для освіти обдарованих є такі:

1. Чи можуть американські громадські школи визначити обдарованих дітей та забезпечити їхню освіту?
2. Чи варто вирішувати проблему відповідної роботи шляхом прискореного проходження шкільної програми?
3. Чи необхідно вирішувати цю проблему збагаченням основної навчальної програми без прискорення і виокремлення?
4. Чи варто групувати обдарованих дітей у спеціальні школи чи класи і навчати їх за допомогою поєднання збагачених програм і помірного прискорення? [9, с. 196].

У 1922 р. Л. Голінгворт з декількома викладачами педагогічного коледжу, адміністраторами та викладачами з школи № 165 в Нью-Йорку ініціювали трирічне дослідження обдарованих дітей. Експеримент передбачав виконання двох завдань: по-перше, учні залучені до нього, мали дістати освіту, а, по-друге, їх повинні були вивчати. Були відібрані і зараховані до «вищого» (середній КРР 165) або до «нижчого» (середній КРР 146) класу 50 обдарованих дітей. Навчальна стратегія полягала у забезпеченні можливості кожній дитині навчатися за її власним темпом, а тим часом постійно робилися коригування відповідно до індивідуальних покращень з будь-якого предмета дослідження. Збагачення було у центрі уваги навчальної програми для швидкого навчання у громадській школі 165 [2, с. 148–154].

Крім традиційних предметів початкової школи, діти вивчали розмовну французьку мову, біографії, історію цивілізації, музику, соціальні науки, алгебру і фізичне виховання. Їх навчали одні і ті ж два класні вчителі упродовж трьох років поспіль і шість фахівців, призначених для різних періодів навчання зі збагачених предметів. Поїздки до культурних пам'яток були невід'ємною частиною навчальної програми. Музей природничої історії і музей «Метрополітен» співпрацював з учителями школи № 165 для забезпечення спеціального навчання. Вважаючи, що обдаровані діти мають схильність багато сидіти на місці, у школі проводилися суботні та позашкільні заняття з фізкультури [5, с. 97–103].

Л. Голінгворт викладала збагачені уроки з жанру біографій в обох експериментальних класах. «Ми вибрали біографії, – зазначала вона, – бо вважали, що це підготує молодих, дуже обдарованих дітей до життя, яке вони спроможні прожити, оскільки у віці 8–10 років вони інтелектуально готові до нього, і тому що погляди та ідеали, які формуються у дитинстві, мають великий вплив, і тому що біографії не вивчаються в інших програмах інших шкіл» [8, с. 281].

Письмове вираження вимагалось і заохочувалося; учні щоденно писали листи, звіти про книги та вели журнали про екскурсії. Діти, які читали вище рівня 8 класу, відповідали за невелику бібліотеку, каталогізацію нових надходжень та видачу книг додому іншим дітям. До класних ресурсів належали друкарська машинка, мікроскоп, лінзи, теслярні лавки, робочі столи тощо [2, с. 148–154].

Хоча експеримент у школі № 165 тривав усього три роки, зібрані дані стали багатим джерелом для дослідників. Було опубліковано понад 30 праць з висновками про обдарованих дітей із школи № 165. Ці доповіді засновані на чітких когнітивних, фізичних і психологічних тестах, які діти проходили упродовж навчання. Зміст публікацій, заснованих на експерименті з обдарованими дітьми зі школи № 165, включав їх рухову координацію, нервово-м'язовий потенціал, розвиток особистості, емоційну та соціальну адаптацію, чутливість до музики,

особистісні і міжособистісні стосунки, сімейні структури. Було вивчено подібності та відмінності між вищим і нижчим обдарованими класами. Перший підручник про освіту обдарованих «Обдаровані діти, їхній характер та виховання» [7], написаний Л. Голінгворт, базувався більшою мірою на дослідженнях і спостереженнях у школі № 165. Шляхом ретельного, перевіреного критиками дослідження в галузі освіти вона створила прецедент у галузі освіти обдарованих.

Л. Голінгворт ніколи не очікувала, що педагогічний коледж разом з управою Нью-Йорка надасть спільну спонсорську допомогу школі для виняткових дітей, яка називалася школою Спейера або школою № 500. Експеримент школи Спейера був кульмінацією в її роботі у сфері освіти для обдарованих.

Завданням цієї школи було навчання і вивчення виняткових дітей – як обдарованих, так і когнітивних інвалідів. Педагогічний коледж мав надати приміщення, професорів і студентсько-викладацьку допомогу для вчителів. Рада з освіти повинна була забезпечити вчителів, учнів, директора і його заступника меблями, шкільним приладдям, послугами з прибирання, теплом і світлом. Дослідна лабораторія педагогічного коледжу проводила випробування і навчальні експерименти з винятковими дітьми; також були надані можливості для навчання вчителів за фахом в галузі спеціальних предметів. Її план було затверджено, і освітня рада визнала громадську школу № 500 як школу Спейера [2, с. 160–168].

Завданням Л. Голінгворт було виявити 50 обдарованих дітей зі звичайних класів з усього Нью-Йорка для вступу до школи Спейера. Восени 1935 р. вона проводила співбесіди і тестування за шкалою інтелекту Стенфорда-Біне серед сотні заявників цієї школи. Коли дослідниця зрозуміла, що не всі національні групи були представлені серед вступників, то особисто відвідувала школи і будинки потенційних кандидатів, пояснюючи мету школи Спейера, і тестувала кожну дитину. Деякі батьки неохоче дозволяли дитині долати великі відстані до школи, а дехто не хотів, аби їхні діти брали участь в експериментальній програмі. Багато сімей були на межі зубожіння. Вони ледь могли сплачувати щоденні витрати на проїзд своїх дітей на метро або автобусі до школи Спейера. Л. Голінгворт, очевидно, була дуже переконливою, оскільки діти 23 різних національностей від кожного з п'яти районів Нью-Йорка відвідували школу Спейера. Серед представлених національностей і расових груп були афро-американці, китайці, японці, мексиканці та ін. Їхній склад був також економічно різноманітним [10, с. 119–128].

Експеримент розпочався 28 січня 1936 р. із загальною чисельністю 225 учнів. У школі Спейера було дев'ять класів, кожен з яких налічував 25 дітей. 50 обдарованих учнів були розділені на два «класи Термана», названі на честь педагога та психолога Л. Термана. Середній КРР у «класах Термана» був 145. Інших 175 учнів було взято з географічного району школи Спейера і протестовано в діапазоні КРР 75–90. Вони були зараховані у п'ять «класів Біне», названих на честь французького психолога А. Біне – розробника тесту на IQ [10, с. 119–128]. Відзначимо, що експериментальна програма для дітей з особливими потребами була такою ж радикальною, як і проекти швидкого навчання учнів.

Соціальна філософія школи Спейера була реконструктивістською у своїй основі. Вона визнавала «динамічний характер суспільства» і наполягала на тому, аби «школа була активним і свідомим учасником соціального удосконалення». А тому обдаровані учні соціально взаємодіяли з дітьми класів Біне. Представники семи класів Біне і двох класів Термана спільно брали участь у студентській раді, шкільній газеті, загоні скаутів-дівчат і баскетбольній команді хлопців. Крім того, діти завжди проводили уроки фізичного виховання і канікули разом. Толерантність і повага до індивідуальних відмінностей були визначальними, цьому навчали і реалізовували на практиці [2, с. 160–168].

Навчаючись за власним темпом, школярі класу Термана засвоювали встановлену в Нью-Йорку програму на договірній основі, що була розроблена відповідно до їхніх досягнень за результатами тесту Стенфорда-Біне. Програма у цих класах була радше розширеною, ніж звуженою. Л. Голінгворт радила: «Освіта ... має бути такою, щоб діяти конкретно й унікально в їхньому житті. Вона повинна дати їм багате фонове знання, в межах якого вони можуть сприймати визначні ознаки їх власного часу... Освіта для кращих мислителів має бути освітою для ініціативних та оригінальних. Ефективність оригінальності залежить передусім від гарних і

вичерпних знань про те, що відбувалося в минулому. Щоб зайняти своє унікальне місце в цивілізованому суспільстві, інтелектуально обдарованим особливо необхідно знати, якою була еволюція культури. І оскільки у вісім чи дев'ять років вони ще не готові до спеціалізації, то повинні знати еволюцію культури, оскільки вона стосується загальних речей» [11, с. 297–298].

Навчальні одиниці, завдяки яким школа Спейера здобула всесвітнє визнання, були передбачені Л. Голінгворт, розроблені і впроваджені в життя учнями, викладачами та консультантами школи. Серія навчальних одиниць міждисциплінарного циклу під назвою «Еволюція звичайних речей» пропонувалася як прискорена програма. Загалом чотирнадцять одиниць було розподілено серед учителів Нью-Йорка.

Учні та викладачі, працюючи разом, вибирали галузі дослідження. Обрані студентами комітети вивчали сегменти ширшої тематики, а потім ділилися досвідом з усім класом. Кульмінацією діяльності зі збагачення для кожного школяра була підготовка незалежної доповіді на окрему тему з одиниці дослідження «Еволюція звичайних речей». Нью-Йорк став головним джерелом збагачення. Лише протягом першого семестру було здійснено більш ніж двадцять екскурсій на заводи і музеї. Музика, мистецтво і драма викладалися фахівцями зі шкіл міста та були включені до вказаної одиниці дослідження. Половина шкільного дня присвячувалась традиційній програмі початкової школи. Вчителі могли вільно вибирати, змінювати і адаптувати зміст навчальних одиниць відповідно до психічного типу учнів. Інакше кажучи, викладачі диференціювали навчальну програму [2, с. 160–168].

Наприкінці третього року експерименту школи Спейера Л. Голінгворт зауважила: «Коли запитують про наш метод, то ми відповідаємо, що наш основний метод – це метод відбору. Ми вибираємо наших учнів за науковими методами, розробленими визначними психологами ХХ ст. Вибравши дітей, методики викладання адаптуються до попередньо визначеного калібру учнів. Основним завданням є надання нашим учням змоги орієнтуватися у просторі та часі і розширювати свій кругозір, кожен відповідно до своєї здатності до пізнання. Ми хочемо, аби вони знали, де вони знаходяться у просторі і часі» [12, с. 128].

Новина про школу Спейера швидко поширювалася. І хоча сім із дев'яти класів було створено для виховання і навчання учнів нижче від звичайного рівня, переважна більшість новин стосувалася експериментів в освіті для обдарованих. Обов'язки Л. Голінгворт знову розширилися: тепер вона відповідала за підготовку доповідей, роботу з журналістами, фотографами і гостями. Дослідниця пишалася такою зацікавленістю школою Спейера у громадськості, вважала це дивовижним. Новини про успіхи цієї школи поширилися не лише у США. Л. Голінгворт отримала запити від окремих осіб і шкіл з усього світу. Також викладачі з багатьох країн відвідували школу Спейера з метою вивчення досвіду [5, с. 97–103].

Після багатолітніх досліджень Л. Голінгворт вважала можливим виявляти обдарованих дітей, а також стверджувала, що тест на КРР є найбільш точним і об'єктивним критерієм визначення інтелекту. Учні, котрі за результатами тестування перебували у верхньому одновідсотковому діапазоні (КРР 130 і вище), були обдарованими. Крім того, обдаровані діти пізніше ставали обдарованими дорослими. Раннє виявлення обдарованості було необхідним з метою забезпечення оптимальних можливостей для навчання. Хоча Л. Голінгворт була психометриком до глибини душі, вона також прихильно ставилася до використання декількох критеріїв для виявлення обдарованих дітей. На додаток до тестів на КРР вона зустрічалася з батьками і дитиною, перевіряла претендентів на учителів і директора, а також аналізувала соціальну та емоційну зрілість дитини [5, с. 97–103].

Л. Голінгворт виявила, що обдаровані діти здатні засвоїти стандартну навчальну програму майже вдвічі швидше, ніж інші діти. Вона стверджувала, що «у звичайній початковій школі ситуація така, що діти з КРР 140 марнують половину свого часу. Ті, що мають КРР вище 170, марнують практично весь свій час» [13, с. 585]. Аби раціонально використовувати інші п'ятдесят відсотків навчального дня, потрібно збагачувати і прискорювати освітні програми.

Згідно з Л. Голінгворт, в ідеальному шкільному середовищі обдаровані діти повинні бути згруповані однорідно і мати умови для прискореного навчання. Якщо школа або район не може надати окремих класів для обдарованих дітей, пропонувалася диференціація навчальних програм у межах звичайного класного середовища для швидкого навчання учнів. Разом з тим, Л. Голінгворт з розумінням ставилася до шкільних учителів, які несуть тягар створення

відповідних матеріалів для обдарованих дітей окрім викладання за встановленими програмами з рештою класу. Хоча можна збагатити найбільш обдарованих учнів у межах звичайного класу, вона стверджувала, що глибоко обдаровані діти з КРР 160 і вище повинні навчатися в однорідному середовищі. Для цієї категорії учнів необхідні окремі класи, так само як і для когнітивно недієздатних учнів.

Л. Голінгворт вважала, що стратегія, яка видається найбільш раціональною на практиці, полягає у наданні додаткової роботи здібним учням відповідно до їхніх інтелектуальних інтересів. Водночас виявилось доцільним поєднувати це збагачення з помірним прискоренням навчального процесу в школі [14, с. 359, 361, 372].

Л. Голінгворт мала намір написати велике дослідження на основі аналізу школярів зі школи № 165 і школи Спейера включно з їхніми досягненнями у дорослому житті, однак не встигла це зробити. Сорокарічне дослідження 20 учнів прискореного навчання школи Спейера, проведене В. Уайтом і Дж. Рензуллі, виявило, що великий експеримент Л. Холлінгворт в освіті для обдарованих зробив значний позитивний внесок у житті багатьох обдарованих дітей. «Хоча не всі школярі відчували, що програма школи Спейера визначально вплинула на їхній дорослий успіх, однак усі вони... вважають, що їхній досвід у школі Спейера був корисним для забезпечення першої взаємодії з ровесниками, піддаючи їх конкуренції, що вперше змусило їх вчитися і любити школу, даючи їм сильне бажання удосконалюватися, що було б неможливо в інших школах Нью-Йорка у той час; і саме визнання їх «особливими» мало значення... Успіх експерименту призводить до неминучого висновку, що участь у спеціальній програмі може мати позитивний вплив на життя учасників. ...сорок років по тому, уже дорослими, учасники досі пам'ятають... позитивний освітній досвід у школі Спейера. Для деяких учасників цей досвід допоміг змінити власну думку про себе і розширив можливості для майбутнього. Для інших він безпосередньо вплинув на їхній вибір... коледжу і кар'єри. Для деякого школа Спейера дала перший досвід у сфері, яка пізніше стала їхнім покликанням», – пишуть науковці [15, с. 90–94].

Життя Л. Голінгворт обірвалось 27 листопада 1939 р. Вона отримала численні професійні нагороди за внесок у розвиток психології, освіти і дослідження статевих відмінностей та подібностей. Дослідниця внесена до переліку «Американські науковці» і є однією з небагатьох жінок, вміщених у книгу «Видатний внесок у психологію» Р. Вотсона. Вона отримала почесний докторський ступінь Університету Небраски, а стипендія на її честь запроваджена в Колумбійському університеті. Крім того, в 1940 р. вийшов збірник її поезій і звернень до громадськості.

У 1942 р. опубліковано результати її тривалого дослідження Л. Голінгворт, пов'язаного з «Дитиною Е» та іншими обдарованими дітьми у період зрілості в книзі «Діти з КРР більше 180». Вона була прибічником освітньої реформи і особливої освіти, яка надавала б підтримку потребам обдарованих дітей і підлітків. Незважаючи на те, що дві основні її праці були відомі науковій громадськості, її багатогранна наукова і педагогічна діяльність залишалася невідомою багатьом освітянам до повторного відкриття Л. Голінгворт науковцями у 1990-х роках. Вона похитнула домінуючі уявлення, що непересічні діти можуть потурбуватися про себе самі, і зробила вагомий внесок у встановлення подальшої моделі пошуку талановитої американської молоді.

Проаналізувавши життєвий і творчий шлях Л. Голінгворт у галузі навчання обдарованих американських школярів, стає очевидно, що вона була глибоко обдарованою. У становленні її як особистості присутні когнітивні та емоційні показники обдарованості. Л. Голінгворт згадував, що вона почала посміхатися, наслідувати інших, повзати і розмовляти набагато раніше, ніж середньостатистична дитина. Під час навчання в аспірантурі Л. Голінгворт опублікувала розділ у підручнику, п'ять статей, магістерську роботу та докторську дисертацію, що вказує на її високу творчість та активність. Загалом Л. Голінгворт стала автором більше 9 книг і 80 наукових статей. Тому логічно, що вона стала засновницею галузі виховання обдарованих школярів, оскільки добре розуміла навчальні, соціальні та емоційні потреби таких дітей.

Серед найважливіших результатів її науково-педагогічної діяльності знаходимо одне з перших визначень обдарованості та оригінальну концепцію виявлення та навчання обдарованих школярів, вивчення особливих характеристик обдарованих школярів з КРР 180 і вище. Останній результат став початком розроблення моделі пошуку обдарованих школярів, яка інтенсивно впроваджується нині багатьма американськими університетами.

Найбільше педагогічний талант Л. Голінгворт розкрився під час організації класів для обдарованих школярів у загальноосвітній школі № 165 Нью-Йорка та школі Спейера. Незважаючи на те, що науковець вважала тест на КРР основним критерієм у визначенні обдарованих особистостей, вона пропонувала використовувати й інші критерії для вивчення обдарованих дітей.

Л. Голінгворт свідомо заперечувала теорію про вроджену неповноцінність жінок, твердження про те, що жінки періодично обмежені фізичними, когнітивними та емоційними труднощами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузнецова Ю. И. Изучение и обучение одаренных детей в американской педагогической психологии XX века: дис. канд. ... психол. наук / Ю. И. Кузнецова. – Нижний Новгород, 1996. – 156 с.
2. Hollingworth, H. L. A biography / Leta Steffer Hollingworth, Bolton, MA: Anker, 1990. (Original work published 1943). – 204 p.
3. Deeds Jan. Women is history – Leta Steffer Hollingworth: educate and advocate fur Gifted children / Jan Deeds // Journal of women in educational leadership. – 2008. – V. 6. – N.1. – P. 5–6.
4. Klein Ann G. A Forgotten voice: a biography of Leta Steffen Hollingworth / Ann G. Klein. – 2002. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.amazon.com/Forgotten-Voice-Biography-Stetter-Hollingworth>
5. Klein Ann G. Fitting th school to the child the mission of Leta Steffer Hollingworth, founder of gifted education / Ann G. Klein // Reaper review. – 2000. – V. 23. – N. 2. – P. 97–103.
6. Hollingworth L. S. Children above 180 IQ Stanford-Binet: Origins and development / L. S. Hollingworth. – Yonkers-on-Hudson, NY: World Book, 1942. – 350 p.
7. Hollingworth L. S. Gifted children: Their nature and nurture / L. S. Hollingworth. – New York: Macmillan, 1926. – 398 p.
8. Hollingworth L. S. An introduction to biography for young children who test above 150 IQ // Teachers College Record 2 / L. S. Hollingworth. 1924. – P. 277–287.
9. Hollingworth L. S. How should gifted children be educated? / L. S. Hollingworth // Baltimore Bulletin of Education. – 1930. – № 50. – P. 196–199.
10. Hollingworth L. S. The founding of Public School 500: Speyer School / L. S. Hollingworth // Teachers College Record 38. –1936. – P. 119–128.
11. Hollingworth L. S. An enrichment curriculum for rapid learners at Public School 500, Speyer School / L. S. Hollingworth // Teachers College Record, 1938. – № 39. – P. 296–306.
12. Hollingworth L. S. Public addresses / L. S. Hollingworth. – Lancaster, PA: The Science-Press, 1940. – 148 p.
13. Hollingworth L. S. What we know about the early selection and training of leaders / L. S. Hollingworth // Teacher College Record, 40. –1939. – P. 575–592.
14. Hollingworth L. S. Facts about bright children / L. S. Hollingworth. – Babyhood, 1929. – № 54. – P. 359, 361, 372.
15. White W. L. A forty year follow-up study of students who attended Leta Hollingworth's school for gifted students / W. L. White & J. S. Renzulli // Roeper Review. – 1987. – № 10. – P. 89-94.
16. Stanley J. C. A toast. October 19, 1989 / J. C. Stanley // Roeper Review. – 1990. – № 12. – P. 236.
17. World's largest digital library of education literature ERIC. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eric.ed/gov>

УДК 377/378-057.19(73)

Н. М. БІДЮК

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ БЕЗРОБІТНИХ У СИСТЕМІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ США

Проаналізовано проблеми професійного навчання безробітних у педагогічній теорії і практиці США. Розкрито принципи освіти дорослих, охарактеризовано основні вимоги ринку праці до професійного навчання безробітних, а також напрямки забезпечення соціального захисту і зайнятості безробітних в країні. Обґрунтовано принципи організації професійного навчання безробітних, розкрито дидактичні аспекти професійного навчання безробітних в освітній практиці США.

Ключові слова: освіта дорослих, професійне навчання безробітних, освітні і федеральні програми, зміст навчання, технології навчання, портфоліо.